

ԺԸ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 7

1860

ՅՈՒԼԻՍ 1

Աստիկնի ու Քաղաքակիրք պատանի : (Տես երես 161)

ԼԵ

Իրաւունք և պարտք ազատութեան :

Թէ որ մարդս պարտըկան է ինքզինքը պահպանելու և կատարելագործելու, պէտք է որ ազատութիւն ալ ունենայ իրեն պահպանութեանն և կատարելագործուելուն համար հարկաւոր եղած բաներն ընելու . բայց աղէկ հասկընանք . ազատութիւն ըսելով ոչ թէ ամէն խելքերնիս փչածն ընել կ'իմանանք, այլ ինչ որ պէտք է զայն ընել, անանկ որ ոչ որ պիտի կարենայ արգելք ըլլալ մեր ունեցած կարողութիւնները իրենց վախճանին ծառայեցնել ուղածնուս պէս : Այլ ուրիշն գործողը ան ատեն միայն կրնայ արգելք ըլլալ՝ երբոր հաւասարութեան դէմ ելլան :

Պատանեկութեան միջոցնիս զեռչէնք ճանչնար թէ որ բանն օգտակար է և որը վնասակար . ասոր համար ծնողք-

նիս և վարժապետները մեզի կը հրամայեն՝ թէ ան ըրէ, ան մի ընէր : Եւրկը մեծնանք՝ կամքերնիս, կիրքերնիս, մեր շահը կամ տգիտութիւնը զմեզ չար գործքեր ընելու կը յորդորեն և ուրիշներուն վնասելու . ասոր համար օրէնքներ կան որ կը հրամայեն մեզի ընելիքնիս, որոնք նաև կը ստիպեն զմեզ բռնութեամբ և պատժօք . ասիկայ մեր ազատութիւնը չվերցնեն, այլ մանաւանդ թէ կ'ապահովեն :

Եթեմարդերն որ ես ամէն ուղածս ու ախորժածս կարենամ ընել . ուրիշներն ալ նոյնպէս կարենային ընել . իրենց ըստ կամս հաճոյքը իմ ազատութեանս արգելք կ'ըլլար, որով միշտ կուույ և ուղածնիս պաշտպանելու վիճակի մը մէջ պիտի ըլլայինք :

Հայտնապէս ուրիշներուն ազատութեանը կը վնասեմ երբ զիրենք կը ստիպեմ որ չուղած բաներնին ընեն, երբ կը պահանջեմ որ ինծի պէս մտածեն, երբ կը ծաղրեմ իրենց գործունէութիւն ու փութաջանութիւնը, երբ արգելք

կ'ըլլամ իրենց կոչմանը, երբ չարասրբութեամբ կը պախարակեմ իրենց ըրածը, երբ իրենց անմեղ գործողութեանցն աչք կը տնկեմ ու կը խափանեմ: Ար փնասեմ իմ ազատութեանս՝ երբ առանց լաւ մտածելու պարտքեր վրաս կ'առնեմ, երբ անհոգ կ'ըլլամ այնպիսի վիճակ մը ընտրելու՝ որ կարելի եղածին չափ անկախ ըլլամ ուրիշներէն, երբ փարտքի տակ մտնելով իմ ազատութիւնս կը կորսնցնեմ, երբ անիրաւ գործողութիւններ ընելով՝ ուրիշները կը ստիպեմ որ զիս սանձեն:

Արկին կրկին մտածէ ու ինծի պէս կը տեսնաս՝ որ ազատ ըլլալու միակ միջոցն է առաքինի ու քաղաքակիրթ ըլլալը. վասն զի առաքինութիւնը ստոյգ չարիքներէ փախչիլ կը սովորեցընէ, և կ'ազատէ յայտնի բռնաւորներու ձեռքէն՝ ինչպէս են ախտերն ու կիրքերը:

1.9

Խրաշուք և պարտք պաշտպանութեան:

Բայց ինչ բանի կու գային իրաւունքներս թէ որ չկարենայի պաշտպանել ընդդէմ անոնց, որոնք իմ իրաւանցս դէմ կ'ելլեն. ուրեմն ունիմ կարողութիւն իմ կեանքս, ազատութիւնս, պատիւս, ստացուածքս, ընտանիքս և ընկերութիւնը պաշտպանելու:

Ինքզինքդ պաշտպանելու առաջին հնարքն է՝ փախչիլ այն ամէն բաներէ որոնք քեզի փնաս մը կը բերեն. թէ որ նիւթական բան մը կամ կենդանի մը ինծի փնասէ՝ կրնամ որ և իցէ կերպով անկէ ազատիլ, ինչուան զինքը փճացընելով. իսկ թէ որ մարդիկ ինծի չարիք մը ուզենան հասցընել, պէտք է որ բոլոր մտաց և մարմնոյ ուժովս իրենց դէմ կենամ, բայց այնչափ միայն՝ որչափ իմ ապահովութեանս համար հարկաւոր է: Ի՞նչ որ գող մը վրաս յարձըլի, և ես թէ որ կռուելով կամ օգնութիւն կանչելով կրնամ յաղթել իրեն՝ ու ընդհակառակն կը սպաննեմ՝ յանցաւոր եմ:

Ուրիշ մը նախատուելով կատղեցար, բայց ինչ չափ եղաւ քեզի. բարկութիւնը զքեզ աւելի կը խռովէ, և ոչ միայն այն ըրածովդ կրած նախատինքդ չարեցաւ՝ այլ թերեւս անիրաւեցար բանիւք և գործովք: Չարի չար հատուցանելը մեղք է. լաւագոյն վրէժխնդրութիւնը ներելն է: Վրիգորը, Վերսեսէն նախատուելով ներեց անոր ու փոխադարձ բարերարութիւն աւրելելով, Աղէի հնարքը գրայ, Էլէի, երբ վրէժխնդրութիւն ընել էր հրաժեշտէ՝ Էլ վախէի որ նոր չարիք մը գլուխս չգայ. գիշերը խռնս չէր դանէր ու ամբողջ օրը անոր դէմ հնարքներ էր հրաժեշտէ. երբոր հաշտուեցայ, ամէնքը վրաս առաքինի ու քաղաքակիրթ մարդոս մը համարձակեալ առին. Ներսէսն ալ փնաս մը չհասոց, և ո՛ր գիտէ ինչ զրգոյշութեամբ ինչքէ չէր իննար ընել. վերջապէս իմացաւ որ ամենեւին իրաւունք չունէր. եւ հաւ ինծի լռողութիւն խնդրեց ու նորէն բարեհամայն:

Ով որ ուրիշի զրկանք մը ըրեր է պէտք է որ փնասուն փոխարինէ, անիրաւութեամբ առածը ետ դարձընէ, նախատանաց հատուցումն ընէ և տրւած գայթակղութիւններն ուղղէ. բայց հատուցումը պահանջելու համար հարկ չկայ բռնութիւն ձեռք առնել. կռուփով՝ բան մը չշտկուիր. տեսէր ես արդեօք որ կոտրած դարան մը գաւազանի հարուածով նորոգեն. չէ. պէտք է որ կտորուանքները մէկմէկու քով դնես, սոսինձով կապընես ու նորոգես. այսպէս ալ մէկը որ իր իրաւունքը նախատինքով ու կռուով կ'ուզէ պաշտպանել, իրեն աւելի կը փնասէ: Վրացիդ քեզի անիրաւութիւն մը ըրաւ, ջանաքու իրաւունքդ խօսքով անոր հասկըցընես. ո՞ր գիտէ, թերեւս իրարու խօսքը կրնաք հասկընալ. բայց նայէ որ խօսուածքդ քաղցր ու պատճառներդ զօրաւոր ըլլան: Ի՞նչ որ չկարենաք միաբանիլ, ահաւասիկ արդարութեան ատեանները կեցեր են, բայց անոնց միայն յուսահատ դէպքերու մէջ զիմեցէք, ամենազօրա-

ւոր դեղերու պէս որոնք միայն ամէն հնարք պարապ ելլելէն վերջը կը գործածուին : Վատաստանը երկու կողմին ալ կործանման պատճառ կ'ըլլայ , և շատ անգամ յաղթողն ալ անբաւ ծախք ընելէն ետքը բան մը չվաստըկիր :

Ինչպէս մը երկու ձկնորս խեցի մը գտնելով ծովեզերքը սկսան կուռիլ թէ որուն կ'իյնայ խեցին . լաւ մը կուռելէն ու կանչելէն ետքը ելան դատաւորին գնացին . դատաւորը ծանրութեամբ մը ձեռքն առնելով բացաւ ոստրէն ու մէջինը ուտելէն ետքը պատեանին մէկը մէկուն , միւսը մէկալին տուաւ : Իսկ առակը մտքերնիդ պահեցէք , և ասով թերեւս շատ ծախքերու մտմտութեան ազատ կ'ըլլաք : Վարձեալ մտքերնիդ լաւ գրէք որ մարդուս իր իրաւունքները յարգել տալու լաւագոյն կերպը , ուրիշներուն իրաւունքը յարգել ու մեծարելն է :

ԼԵ

Խրաշուք և պարտք ձշմարտութեան :

Ինչ կ'ըլլար աշխարհք թէ որ մարդիկ տարբեր բան մտածէին ու տարբեր բան խօսէին . թէ որ այդին տեղ չէն փոխանակէին , թէ որ իրենց տրւած խոստմունքները չպահէին . բնաւ մէկը բան մը չէր հասկընար , ոչ ոք ուրիշին վրայ կրնար վստահանալ , և մեր խօսելու զարմանալի գործիքը լեզուն՝ զոր մէկմէկու հետ միաբանելու և մէկմէկու օգնելու համար առած ենք Իստուծոյ , ընդունայն՝ մանաւանդ թէ փնասակար ալ կ'ըլլար : Բայց ինչպէս իրաւունք ունինք մեր բարեկեցութեան փոյթ ունենալու և զմեզ կատարելագործելու , ասանկ ալ նաև իրաւունք ունինք ճշմարտութիւնը գիտնալու , և պարտրկան ենք ճշմարտը զուրցելու :

Երբեք սուտ չխօսիս , ո՛վ պատահեալ . արհեստակեալ բառերով մի կեղծեր ճշմարտը , բառերուն տարբեր իմաստ տալով . և չըլլայ թէ ճշմարտութենէ դուրս տարբեր բան մը երևցը-

նեսքու կերպերովդ : Իսկէ աւելի ինչ լաւ գովեստ կրնայ ըլլալ՝ երբոր մէկու մը համար ըսեն . Անկեղծ հարդ է , ու խօսքը Բռնող : Բայց ո՛վ որ սուտ կը խօսի յայտնի կը ցուցնէ որ չար միտք մը ունի , կամ ծածուկ ախտ մը որով կ'ամրանայ ճշմարտը ըսելու : Իսկ համար կ'ըսուի թէ սուտ խօսիլը անխելքնէրուն համար աղէկ զէնք մըն է . թէպէտ և շուտ մը կը մատնուին , վասն զի սուտին սրունքները կարճ են , և ան առտեն ինչ ամօթ է մարդուս ստախօս գտնուիլը :

Վարձեալ մի ըսեր ինծի թէ՝ Սոփիէ խօսեցայ՝ Բայց Լեւեհ Բռն ճէն էր , և Բռն մէկո՛յն ճէն քան չէր Բեբէր , Բռնաւանդ Լե ղէս ալ ղորիշներն ալ շարիքէ ճէն ալապէր : Սոփի չարիք մըն է սուտ խօսիլը , և անստոյգ անկէ առաջ գալու բարիքը . բարիք կ'ելլէ ասկէ ըսելով՝ չարիք գործել չըլլար . թէթեւ սուտ մը աւելի մեծերուն դուռ կը բանայ . թէ որ դուն լաւ կարծելով սուտ խօսեցար , նոյնպէս ուրիշներն ալ մտքերնին աս բանս կամ ան բանը լաւ զննելով , կը սկսին անխիղճ սուտ խօսիլ . և այսպէս մարդկային ընկերութեան մէջ վստահութիւնը նուազելով , ընկերութիւնն ալ կը նուազէր :

Խօսքով եղած սուտերէն դուրս ըզգացման սուտեր ալ կ'ըլլան , երբ սրտերնիս չեղածը արտաքուստ կը կեղծենք : Երբ ծաւորը ջերմեռանդութիւն կը ձեւացնէ , մինչդեռ ինքը գէշ մարդ մըն է . խաբեբան առաքինութիւն կը ձեւացնէ ու կը ջանայ զքեզ մոլորեցնել . շողոքորթը բարեկամ կը ձեւանայ և ախտերդ ալ կը գովէ . զգուշացիր շողոքորթներէն . վայրենի գաղաններուն մէջ ամենէն փնասակարը՝ չարախօսն է . իսկ ընտանի գաղաններուն մէջ՝ շողոքորթը :

ԼԸ

Խոհեմութիւն . — Բայց պէտք է գիտնալ որ անկեղծութիւնը չպարտաւորեր զմեզ ամէն բան զուրցելու . ամէն ճշմարտութիւն ըսելը աղէկ չէ : Երբ ծա-

ւորիլը չեղած բանը ըսել է . իսկ չգիտնալու զարնելը եղածը լռել է . կեղծաւորիլը երբեք օրինաւոր չէ . իսկ չգիտցող ձեւանալը երբեմն պարտք է ու մարդավարութիւն : Թէ որ շիւ մը կամ տգեղ ու զազրատեսիլ մարդ մը տեսնես և երեսին մէկէն զարնես իր պակասութիւնը , ասիկայ չէ թէ անկեղծութիւն այլ կոպտութիւն ու տմարդութիւն է : Բսենք թէ մօր մը միակ որդին սպաննուէր է . թէ որ քուն մէկէն վազես ու ըսես՝ իրեն ալ մեռնելուն պատճառ կ'ըլլաս : Դարձեալ շահաւոր բան մը մտածեր ես , թէ որ երթաս դրացիիդ պատմես ինքը քեզմէ առաջ կը վազէ և քու շահուդ արգելք կ'ըլլայ :

Բնկեղծութիւնը պէտք է որ խոհեմութեամբ չափաւորուի , և ասիկայ կը սովորեցնէ մեզի չըսել այն բանը որ ահագնուտ և կամ մեր գործողը փնասակար կրնայ ըլլալ . դարձեալ զգուշանալու է չըսել այն ճշմարտութիւնը՝ երբ փնասակար կրնայ ըլլալ մեր եղբարցը , առանց ընդհանուր ընկերութեան օգուտ մը բերելու : Բայց թէ որ լռես անանկ բան մը ուսկից ուրիշին փնաս մը կրնայ ծագիլ , գէշ կ'ընես : Եթէ գիտնայիր որ դրացիիդ շունը կատուեր է , կամ թէ ծառան գող է , կամ վաճառական մը զինքը կը խաբէ , չէիր իմացընէր իրեն . ևս առաւել երբ գիտնայիր որ գէշ ընկերներ իր որդիքը կը մոլորեցընեն : Ետ աւելի պէտք է որ անկեղծ ըլլաս երբ իբրեւ վկայ դատաստանի առջև կը կուտաս : Այն անոր որ անմեղը կ'ամբաստանէ . բայց ոչ ինչ նուազ անզգամ է ով որ կ'ուզէ եղեռնաւոր մը խալըսել . ինչ յանցանք որ նոյն անձը վերջէն ընէ՝ ամենուն ալ ինքը պարտաւոր է :

Բայց ասով պէտք չէ որ մէկու մը վրայ տեսած կամ գիտցած գէշութիւնը ուրիշներուն պատմես . չարախօսն անիրաւութեամբ կը մեղանչէ , երբ ուրիշի չըրած բաները կը պատմէ , կուռց ու անսիրելութեան պատճառ կ'ըլլայ . ուստի ընկերութեան մէջ իբրեւ ժանտախտէ այնպիսիէն պէտք է զգուշանալ : Երբեմն թէ թեմութեամբ ըսուած

խօսք մը գիտէս թէ ինչ հետեւանքներ կ'ունենայ . լեռնէն վար գլորտըկուած քարին կը նմանի որ չես գիտեր թէ ուր կրնայ հանգչիլ : Ով որ շուտ կը խօսի շատ բան կ'ունենայ ցաւելու :

Սարժեցուր զքեզ նաև լռելու . շատ բան գիտէ ով որ լռել գիտէ : Բռակն ալ կ'ըսէ , թէ՝ Ով որ կ'ուզէ խաղաղութեամբ ապրիլ , կը տեսնայ , կը լսէ ու կը լռէ : Որչափ կասկածելի են միշտ նոր բաներ պատմողները որ ուրիշներուն ըրածները կը դիտեն , նամակներ կը բանան , թղթեր կը կարդան և մէկուն մէկալին կը պատմեն : Բտուած պահէ զմեզ այսպիսի մարդկանցմէ : Եւս առաւել երբ ուրիշ մը իրեն գաղտնիքը քեզի վստահացած է՝ չըլլայ որ բնաւ մէկու մը ըսես :

Բայց մեր նմանեացը պատուոյն ու առաքինութեանն օգտակար եղող յայտնի դիպուածներու մէջ , առանց մարդկային նկատմանց համարձակութեամբ պէտք է խօսինք : Իրաւունք ունեցողը վերջապէս իր իրաւունքը ձեռք կը ձգէ : Բռքեալք և մարգարէք ճշմարտութիւնը կը քարոզէին , թէպէտ և գիտէին որ զիրենք պիտի սպաննեն :

ԼԹ

Դաշն . — Ճշմարտախօսութիւնը հիմն է խոստմանց և դաշանց : Խոստումն կ'ըսուի ան՝ երբ կը յայտնեմ որ կ'ուզեմ աս բանս ընել կամ ան բանը տալ . իսկ ինչ կերպով որ այս խոստմունքը կը բացատրուի , կը կոչուի դաշն , եթէ ըլլայ բանիւ կամ գրով . իսկ ինչ թէութիւններով որ դաշինքը կը դրուի՝ կ'ըսուի պայման :

Ես կը խոստանամ որ ժամացոյց մը քեզի տամ . ասիկայ կ'ըսուի պարգև : Երբ խոստանամ դարձեալ որ տրցակ մը գրիչ կու տամ քեզի , թէ որ դուն զմելին մը տաս ինծի . ասիկայ ալ է փխառանգութիւն : Երբ խոստանամ դարձեալ որ դաշտ քեզի մշակելու թողում , տունս քեզի բնակութեան տամ , ձիս կամ նաւակս ալ ուզածիդ պէս ճամբորդու-

Թիւն ընելու քեզի յանձնեմ, այսու
ողայմանաւ որ դաշտին պողոյն կէսը,
կամ այսչափ բան մը ամէն օր կամ տա-
րուան մէջ տաս ինծի. ասիկայ ալ ձարչ-
կ'ըսուի: Եւ քեզի քսան կանգուն տե-
սակ մը չուխայ կը խոստանամ տալ, թէ
որ 15 ֆրանք վճարես ամէն մէկ կան-
գունին. ասիկայ ալ է ձաճառել:

Վիբը մը կու տամ որպէս զի կար-
դալէդ վերջը նորէն ինծի դարձնես.
աս ալ է խոստ: Եւ աս անգամ փոխ ստակ
կու տանք մէկմէկու. դուն որ կ'առնես՝
վրայ կը դնես ու կը շահիս, և ես որ
փոխ տուած եմ քեզի ան ստակը՝ չեմ
կրնար զայն ուրիշ բանի գործածել. ու-
րեմն իրաւացի է որ դուն վարձը մը տաս
ինծի որ կը կոչուի շահ: Եւ որ ես ու-
րուն որ փոխ կու տամ վրան վստահու-
թիւն չունիմ, ապահովութեան համար
բան մը գրաւ կ'առնուիմ, կամ թէ որ
ստացուածք ունի՝ տէրութեան արձա-
նագրութեանց մէջ իմ տուած փոխս ի-
րեն ստացուածքներէն մէկուն դիմացը
կը նշանեմ որն որ կ'ըսուի գրաւան.
կամ երաշխաւոր մը կը գտնամ, որ եթէ
պարտատէրը խաբէ զիս ինքը վճարէ:

Երբեմն այլ և այլ տեսակ ծառայու-
թեանց համար ալ դաշինքներ կը դը-
րուին. Վուն ծառայ եղիր ինծի՝ ես
քեզի Լուի կու տամ. վարժապետիս
խոսքէն մը կու տամ որպէս զի ինծի ա-
մենամեծ բարիք մը ընէ, այսինքն ուս-
մունք սովորեցնէ: Վաշտօնեայն ալ թո-
շակ կ'առնուի որպէս զի առանձին խնա-
մօք հասարակաց բարւոյն համար աչ-
խատի. ինչպէս զինուորն ալ հասարա-
կաց խաղաղութիւնն ապահովընելու
համար:

Խ

Հաւատարմութիւն 'ի խոստումնս. —
Խոստումներ մը տալէն, դաշինք մը հաս-
տատելէն ետքը պէտք չէ անոնցմէ պակ-
սիլ: Եւս բանիս հիմակուրնէ զձեզ
վարժեցուցէք, ով պատանեակք, հա-
ւատարիմ ըլլալով ամենէն ջնջին բանե-
րու մէջ ալ: Երբեք աշկերտ մը իր դա-

սընկերին խոստացաւ որ եթէ իրեն բո-
կեղ՝ մը տայ, այսօր ինքը խնձոր մը
կու տայ իրեն. բայց այսօր չուզեց տալ.
ուստի կանչեցի զինքը ու նայէ, ըսի,
Եթէ (թէ բան մըն է ըրածդ, բայց մտա-
ծէ մէյմը թէ ինչ գէշ հետեւանքներ
ունի:

Ա. Խոստումնս ես ու խօսքիդ վրայ չկե-
ցող, ուստի ուրիշ անգամ ընկերդ քեզի
ասանկ շնորհք մը ամենեւին չըներ:
Բ. Ինկերներուդ մէջ խաբողի անուն
պիտի ունենաս: Գ. Երբոր մեծնաս՝
վրագ գէշ համարմունք ունենալով, ա-
մենէն կարեւոր բաներու մէջ ալ պիտի
չվստահին վրագ: Դ. Եւս բան քայլ
առ քայլ առաջ կ'երթայ. այսօր խիզ՝
չես ըներ խնձորի մը համար զուրի-
շը խաբել, վաղը կրնաս մեծ գումարի
մը մէջ ուրիշները նենգել և այսպէս
անգամ մը կը դառնաս: Ե. Եւս
մեղք իր պատիժն ալ հետը ունի. ե-
թէ այսօր զքեզ իբրեւ ստախոս մտքեր-
նին դնեն, վաղը եթէ իրաւ ալ խօսիս
նորէն չեն հաւատար. չեմ պատմած
քեզի այն պղտիկ հովուին պատմու-
թիւնը որ Վայն եկաւ, գայլը եկաւ
պողալով կը զուարճանար, որպէս զի
ուրիշները իրեն օգնութեան վազէն ու
ինքն անոնց վրայ ծիծաղի: Եւս գամ
մըն ալ երբոր իրաւցրնէ գայն եկեր էր
սկսաւ ուրիշ անգամներուն պէս պողա-
լով ուրիշները օգնութեան կանչել.
բայց անոնք կարծելով թէ նորէն վրա-
նին խնտալու համար է ըրածը, տեղեր-
նէն չարժեցան և գայլը բոլոր հօտը
աւրեց ու փճացուց:

Եւս կամ դրած դաշինքներդ ալ
պարտական ես պահելու. խոստացեր ես
պատկեր մը, գիրք մը, կամ պտուղ մը
ընծայ տալ բարեկամիդ, թէ որ չկա-
տարես, սուտ ըսած կ'ըլլաս: Վաշտօն
մը քեզի տրուեցաւ. կրնայի՞ր հրաժա-
րիլ, բայց յանձն առնելէդ ետքը պար-
տական ես ամէն բան տեղն 'ի տեղը
կատարելու: Եւս ինչ ըսեմ անոնց որ
դաշինքը չպահելու համար, այլ և այլ

անոտի պատճառներ առաջ կը բերեն .
Գրոհածքով չէրա . — Տէրութեան հնգով
Խոռոչն չործածուեցաւ . — Վէպներ չէյին :
Երոնք պատճառ չեն . խոստացար , բա-
ւական է . առաքինի ու քաղաքակիրթ
մարդու մը համար թուղթը իր խօսքն է :

Սիայն ազատ ես դաշինքդ պահելէն
երբ բռնութեամբ կամ խաբէութեամբ
եղած ըլլայ : (Սորոսին հինգհարիւր
դահեկան խոստացար ոսկիէ ժամացոյցի
մը համար . բայց կը տեսնես որ ոսկիի
տեղ զառեկէ է եղեր , ան ատեն պար-
տրկան չես դաշինքդ պահելու : Կիրա-
կոսը բերնէս խօսք առաւ որ ես հօրմէս
ստակ գողնամ . թէպէտ և խօսք տուած
ըլլամ , պարտաւորեալ չեմ աս մեղքը
գործելու : Սարկոսը սուրը վիզս դրած
խօսք առաւ ինծմէ որ այսչափ ստակ
տամ իրեն . հոս ալ դարձեալ պարտա-
կան չեմ տալու . վասն զի խոստմունքը
իմ ազատ կամքովս չեղաւ :

Բայց ես հազարումէկ փորձերով տե-
սեր եմ որ կռուոյ ու հակառակութեց
զխաւոր պատճառը դաշինք չպահելն է .
ուստի եթէ կ'ուզէք հանգիստ ու խա-
ղաղ կեանք մը անցընել , խոստմունքը
տալէն առաջ լաւ մտածեցէք , որոշ ու
յայտնի պայմաններ դրէք՝ մտքերնիդ
բերելով այն առակը որ կ'ըսէ .

Պայմանք պարզք և յայտնիք ,
Ինին բարեկամք սիրելիք :

ԽԱ

Արպէս զի մարդիկ հաստատուն կե-
նան իրենց խոստմանցը մէջ երգումը
դրուած է . որ է ըսել՝ զԱստուծոյ Վէպ
էր Կանչեմ ըսածիս Կամ Խոստացածիս ճշմար-
տութեանը . Ինչ որ չպահէմ ու պահիմ , ինքը
չիս պարտաւորէ : Արեմն մէյմը կրնայ
երդնուլ մարդ ցուցընելու համար որ
պարզ ճշմարտութիւն է ըսածը . եր-
կորդ բան մը գործելու համար :

Սի վարժեցընէք զձեզ , ով պատա-
նեակք , դիւրաւ երգմունք ընելու :

Երդմունք ընողը ինքնիրեն կը խոս-
տովանի որ իրեն պարզ խօսքը ամենախն
զօրութիւն մը չունի . վասն զի առաքի-

նի ու պատիւ ունեցող մարդու մը հա-
մար բաւական է հա ու չէ ըսելը : Իսկ
երբոր երբեմն ծանր նիւթերու մէջ կը
ստիպուիս երդմունք ընելու , նախ մէյ-
մը ինչ որ պիտի խոստանաս լաւ մտա-
ծէ . վերջը աչքերդ վեր դէպ 'ի երկինք
բարձրացուր ու մտածէ թէ ով է Սյ-
տուած : Անչեցիր զինքը 'ի վրէժիւն-
դրութիւն և լսեց . իսկ թէ որ պակսիս՝
ինքը զքեզ չիմուանար :

Կը շարունակուի :

Միշտովն : (Տես երես 134)

Բայն միջոցին որ Լնգղիա ահաւոր
խռովութենէ մը կը տագնապէր ու իր
օրինաւոր թագաւորէն զրկուած՝ սար-
սափած չէր գիտէր որուն ծառայէ ,
Սիլտովն ըստ իր բազմամեայ ըզիցը
ուզեց որ ամուսնանայ , բայց դժբաղ-
դաբար այս ամուսնութիւնս պատճառ
եղաւ իրեն նորանոր խռովութեանց .
վասն զի իր կինը թագաւորականաց
կողմի ընտանիքէ մը ըլլալով չկրցաւ իր
ամուսնոյն հետ խաղաղ ապրիլ , մանա-
ւանդ թէ օր օրուան վրայ իրարու դէմ
ունեցած ատելութիւննին սաստկանա-
լով՝ վերջապէս մէկմէկէ բաժնուեցան :
Շատ դառնացաւ Սիլտովն այս դէպ-
քիս վրայ՝ ու մէկէն իր կծու գրիչը սը-
րած ետեւէ ետեւ չորս պզտի գրուածք-
ներ հանեց , որոնց մէջ կը ջանայ միշտ
զինքը արգարացընել յանցանքը կնոջ
վրայ ձգելով : Բայց Երիցական ազան-
դաւորները՝ որոնց ջերմ հետեւող էր
Սիլտովն՝ այս ըրածին վրայօք զինքը
շատ պախարակեցին , որոնց դէմ զայ-
րացած թողուց զիրենք ու բոլորովին
ազատականաց կողմն անցաւ , ու ալ ան-
կէց վերջը ամէն տեսակ եկեղեցական
ու աշխարհական իշխանութեանց դէմ
զինեցաւ : Սակայն այս դէպքիս մէջ
դարձեալ տեսնուեցաւ Սիլտովնի վեհ-
անձն ու մեծասիրտ ոգին՝ որ թէպէտ
բնութեամբ խիստ ու կատաղի էր՝ սա-
կայն ըստ տեղւոյն գիտէր նաեւ գթած